

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Bartha Béla dr. jogtanárhoz** (Nagy-Csapó-utca 396.) intézendők.

Államsegély és ref. gymnasiumaink.

II.

A középiskolai törvényben contemplált államsegély, mely a megváltozott viszonyok közt a régi fejedelmek alapítványait van hivatva pótolni, valósággal *megmentette* a prot. gymnasiumokat a nemzeti kultúra számára, mert e gymnasiumok saját anyagi erejükből, vagy a prot. áldozatkészség forrásaiból igen sokára, vagy sohasem jutottak volna el a berendezésnek arra a színvonalára, melyre az államsegély emelte őket. Olyan palotaszerű s modern berendezésű gymnasiumok, a milyeneket Pápán, Halason, Miskolcon, H.-M.-Vásárhelyen Kisújszálláson stb. államsegélyvel emeltek a hazai közoktatás egy—egy tüzhelyéül s a melyek mellett izlés és berendezés tekintetében legnagyobb és leggazdagabb ref. tanintézeteink is háttérbe szorulnak, talán sohasem jöttek volna létre az állam hozzájárulása nélkül.

Ez államsegély azonban olynemű recompensatioval, tanintézeteink eddig élvezett autonómiájának oly mérvű megszorításával van összekötve, a mely miatt a prot. egyház eleintén tartozkodó állást foglalt el az államsegélyvel szemben, egyes köreink pedig még ma, az államsegély természetének megismerése után is tiltakozólag háritják el magoktól a feljök nyújtott segitő kezét.

Maga a közokt. kormány a képviselőház elé terjesztett múlt évi tanügyi jelentésében akként nyilatkozik, hogy az államsegély címén a prot. iskolában is nagyobb mérvben érvényesül az állami befolyás, mint eddigelé történt.

Miben áll ez az állami befolyás?

Először is abban, hogy a segély mennyiségéhez képest a segélyezett prot. gymnasiumnál több-kevesebb tanszéket az államkormány tölt be tanárral, vagyis a fentartó testület által

ajánlott prot. vallású egyének közül a közokt. miniszter nevez ki tanárt az illető tanszékekre. Az autonómiával járó választási jogok gyakorlásához szokott közönségünk előtt ez természetesen igen érzékeny egyházjogi áldozat. De hát elvégre sem a választási jogok gyakorlása végett tartunk fel prot. gymnasiumokat; aztán meg az állami kinevezés a fentartó testület ajánlata alapján történik.

Még jobban enyhíti ez áldozatot az a körülmény, hogy mindig a fentartó testülettől függ, hogy mely tanszékeket bocsátja az állam rendelkezésére; módjában áll tehát mind azon tanszékeket, melyeken a prot. felfogás csak legkevésbé is érvényesülhet, saját rendelkezése alatt tartani. És tényleg sohasem történt még az államsegélyes prot. gymnasiumoknál, hogy az állam a magyar irodalmi és magyar történelmi tanszékekre kívánta volna kinevezési jogát érvényesíteni, ellenkezőleg rendszeren a felekezeti állásponttól legtávolabb eső classika-philologiai, természetrajzi, vagy az exact tudományok tanszékei jutottak állami betöltés alá.

Prot. tanügyi szempontból sokkal nagyobb jelentőségű és mélyebben érinti tanintézeteink belső életét a középiskolai törvénynek az a határozománya, mely szerint az államsegélyes középiskolában az állami tanterv alkalmazandó. És ha nagy eltérés volna az állami gymnasiumok tanterve és a ref. egyházi hatóságaink által megállapított gymnasiumi tanterv közt, vagy ha föltehető volna, hogy e kétféle tanterv egymással összeütközésbe jön, már e körülmény elég okot szolgáltatna az államsegélytől való idegenkedésre. De a föltevésnek még lehetőségét is kizárja a középiskolai törvény 8. §-a, mely szerint a felekezetek által fentartott tanintézetekben, úgy az egyes tantárgyakban, mint az egész középiskolai tanfolyamban elérendő végecélt illetőleg a megállapított mérték nem lehet kisebb,

mint az, mely a közoktatásügyi minister rendelkezése és közvetlen vezetése alatt álló intézetekben alkalmazva van. Ugy hogy ennél fogva a közoktatásügyi kormány által megállapított gymnasiumi tanterv minimalis mértékül szolgál az ország valamennyi gymnasiumára nézve.

Tényleg pedig hogy állunk ma a jelenlegi állami tantervvel szemben? Ugy hogy a nemzeti nevelést e tanterv oly mértékben juttatta kifejezésre, a minő mértékben idáig hazánkban még tantervben kifejezve nem volt. Ugy, hogy a saját konventünk által kiadott ref. gymnasiumi tanterv is teljesen ennek az állami tantervnek alapján készült, minden lényeges jellemvonását átvette s csak lényegtelen vonásokban, egyes tantárgyak beosztásában, vagy óraszámában tér el tőle. Legvilágosabban mutatja ezt az a körülmény, hogy ref. gymnasiumi tantervünkhöz részletes útmutatások máig sem lévén kiadva, egyetemes tanügyi bizottságunk 1890. évi gyűlése az állami tantervhez kiadott útmutatásokat állította tanáraink elé követendő zsinórmértékül. Különböző tanterv végrehajtására pedig ugyanazon útmutatás irányítól nem szolgálhatna.

Igaz végül az is, hogy az államsegélyes gymnasiumokban az állami felügyelet is szélesebb körben és mélyebben érvényesül mint többi autonóm intézetünkben, a mennyiben az állam az állami főfelügyelet gyakorlására kinevezett ministeri megbízottak látogatásán kívül még az országos közoktatási tanács által eszközölt szakszerű látog

gatásokat is kiterjeszti ez intézetekre. Ha azonban figyelembe vesszük, hogy ref. egyházunk a maga részéről szakszerű felügyeletet csak tiszántúli egyházkerületünkben gyakorol gymnasiumai felett s ezzel szemben az állami ellenőrzés mindig képzett szakemberek útján történik, az általok eshetőleg észlelt fogyatkozások orvoslása pedig egyenesen a fentartó testületre bízatik, e felügyelet csak gymnasiumaink színvonalának emelésére szolgálhat.

Az államsegély autonómiánknak ily mérvű megszorítása által az iskola prot. szellemét nemcsak hogy nem veszélyezteti, de egyáltalán nem is érinti. A tanári kar a fentartó testület választotta, vagy ajánlotta prot. tanárokból állván s minden tekintetben egyházi hatóságaink alá tartozván, tanítói és nevelői munkásságában a prot. szellemet minden irányban érvényre juttathatja. Csak a tanári testületekben legyen meg az igazi prot. szellem, tanintézetök prot. jellemét minden irányban fentarthatják. S bizonyára senki sem aggódhatik azon, hogy az államsegély miatt a szatmári vagy miskolci, nagykovácsi vagy pápai gymnasiumban a tanuló ifjúság kevésbé prot. szellemben növekednék, mint akár a debreceni vagy sárospataki gymnasiumban. Ha tehát prot. egyházunknak épen a protestans szellem ébrentartása s a prot. szellemű nevelés érdekében van szüksége gymnasiumaira, ez irányban az államsegély gymnasiumaink helyzetén mit sem változtat s államsegélyes tanintéze

TÁRCA.

A psychologia legközelebbi föladatai a paedagogiában.

Irta: *dr. Pallagi Gyula.*

E becses lapok felelős szerkesztője azzal volt kegyes kitüntetni ily czímen a tanári gyűlésen* tartott rövidke felolvasómat, hogy elkérte azt közzététel végett.

E figyelmet köszönöm s ezuttal nem pusztán udvariassági okokból.

A cikkecskét ugyanis, úgy látszik nekem, oly homályosan irtam meg, hogy a legszélesebb ismeretű és legnyíltabb elméjű férfiak sem tudták azt egészen tisztára megérteni. Sem alapgondolataiban, fájdalom, sem részleteiben. S bár ndvariatlanságnak tűnhetik fél részemrőt, — még védelmezőimnek sem tudok teljesen őszinte köszönetet mondani.

A „brevis esse laboro“ kétezer esztendő hibájában tehát én is bele estem. Bele, különösen annyiban, hogy az egyszeri hallás futó benyomásának az értékét túlbecsültem.

Ezért fogadom köszönettel e b. lap szerkesztőjének a szíveségét.

* Tiszántúli tanáregyesület közgyűlése 1897. decz. 29. Debreczen.

A jelen közlés módot és időt fog engedni a gondolatok behatóbb szemügyre vételére s egyszersmind azok igaz értékének a megbecsülésére.

Távol van tőlem, hogy túlbecsüljem e jelentéktelen kis elmefuttatás értékét, de azt hiszem, hogy az eszmék, melyek tárgyát képezik, csakugyan megérdemlik a figyelmet s a perspectiva, melyet nyit, (bármily ügyetlenül tegye is különben) méltán számot tarthat arra, hogy érdeklődés és meggondolás tárgyává legyen.

E tájékoztató szavak után imhol maga a cikk:

Hogy felolvasásom hasonlítson valamiben az u. n. kerekded dolgozatokhoz, célirányosnak látom azt előszóval kezdeni s annak idején epiloggal fejezni be.

Hogy unalmas ne legyen, arra is reméltem eszközt találni: a *rövidséget*.

De amennyiben netalán, a mi felette valószínű, még eme régi, kipróbált eszközök sem volnának képesek számomra kieszközölni a m. t. hallgatóság megelégedését, én a resignatio köpenyében burkolózva s a Tiszántúli Tanáregyesület választmányi tagjaira mutatva így fogok felkiáltani Pilátussal: „Imhol a Galileabeli férfiak, ti lássátok, mit cselekedtek velök, én mosom kezeimet.“

Igénytelen előadásomhoz jó nagy, tágas címet választottam, de mégsem elég tágast ahoz, hogy

teink teljes mértékben megmaradhatnak protest. gymnasiumoknak.

Ez okozta, hogy a közoktatási miniszter múlt évi jelentése szerint 1895-ig a 22 evangelicus gymnasiumból 8, a 27 ref. gymnasium közül 14, a 2 unitárius gymnasiumból 1 államsegélylyel rendeztetett be; azóta pedig ismét vagy 6 ref. gymnasium államsegélye lévén folyóvá téve vagy tervbe véve, ma már ref. gymnasiumainknak több, mint kétharmada erősödött meg és szervezkedett az államsegély útján.

Hogy az evang. gymnasiumok sokkal kisebb arányban veszik igénybe az államsegélyt, mint ref. tanintézeteink, annak az oka a nemzetiségi vidékeken levő iskoláinknak a magyar állameszmétől való idegenkedésében s a magyar államhoz való viszonyuk szorosabbra fűzésétől tartózkodásukban rejlik. Ref. tanintézeteink ellenben nem szolgálnak más érdeket, mint a magyar nemzeti állam; ezért van, hogy egyik-másik gymnasiumunk, mint a kecskeméti, nagy-körösi, már évek óta tekintélyes államsegélyben részesül, a nélkül hogy az állammal szerződéses viszonyban állana s ez iskolák életére a nyújtott segélyért az állam legkisebb befolyást is gyakorolna.

És ha valaha e viszony a ref. tanintézetek szelleme és az államkormány törekvése közt megváltoznék, ha a magyar ref. egyház a kormány intenióit akár egyházi, akár nemzeti érdekeinkkel ellentéteseknek találná s az ilyen szellemű kormánynak iskoláinkra való befolyását károsnak

mindaz, amit mondani szándékozom, kényelmesen elférjen alatta.

Azért tartok tőle, hogy egynémelyik részlet itt-ott ki fog bujni, lógni a földel alól s ugyanez szükségem lesz a m. t. közönség hagyományos jóindulatára, hogy betolakodott parazitáimat elnézze...

Legelsőben is, hogy annál hamarabb igazoljam magamat, vagyis a bevezetésem, a pszichológiának nem legközelebbi föladataival, sőt nem is pusztán a pszichologia föladatát képező kérdésekkel fogok foglalkozni.

Távolabb eső, mélyebben fekvő problema veszi igénybe figyelmemet.

Szólni akarok egy oly tudomány jelentőségéről, amely eddigelé tulajdonképen nincs is.

S éppen nem merő szeszély az, a mi ilyen messzire való esapongásra ösztönöz, hanem a szükségérzete annak, hogy bemutassam a talajt, melyből a pszichologia feladatai gyanánt jellemzendő következő fejtegetések fakadnak.

Ha tudom, honnan veszi tápláló nedvét, könnyebben ismerem meg a virágot...

A kérdéses tudományt úgy lehetne nevezni: *az emberinem fejlődéstana*, *Scientia specifica evolutionis generis humani*.

Azaz oly tudomány, amelynek rendeltetése bennünket tájékoztatni affelől, hogy az emberi faj, a

tartaná, az állammal kötött szerződéses viszonyát bármikor felbonthatja a nélkül, hogy az addig huzott államsegélyért bármivel is adós maradna az állammal, mert az iskoláinkkal kötött állami szerződés stereotyp záradéka szerint e szerződés felbontása esetén a nyújtott segítségért az állam semmi visszatérítésre vagy recompensatióra jogot nem formálhat.

Dóci Imre.

TANÜGY.

Jegyzői jelentés.

Felolvastatott a tiszántúli ev. ref. középiskolai tanáregyesület 1897. december 29-iki gyűlésén.

Vége.)

Egyesületünk pályafutásának mindjárt legelején, 1879-ben, H.-M.-Vásárhelyen tartott közgyűlésén mondta ki az egyházkerületi vidéki középiskolák számára felállítandó tanári nyugdíj- és gyámintézet szükségessé voltát s a tervjavaslat készítésével Szegedi Sándor elnöke alatt Oszterlamm Ernő, Győri Lajos, Katona Mihály és Rác István tagtársakat bizta meg. 1880-ban, Szatmáron tartott közgyűlésén megállapította az alapszabályokat, melyeket aztán az 1880. július 19—22-én tartott egyházkerületi közgyűlés megerősített s egyszerűsített az intézet pénzeinek kezelését a ref. segélyegyleti pénztárnokra bizta. Ez alapon az 1881—82-ik évben megkezdte működését az intézet s 15 évre terjedő működésének folyama alatt a tagok számára, bevételekre és kiadásokra vonatkozó főbb adatokat a következő táblázat tünteti föl:

mióta a földön megjelent, mennyit, mily úton és minő lépésekkel haladt a tökéletesedés felé?

Tökéletesedés alatt értve mindazon kellekek fokozódó mértékben való megszerzését, amelyek a természet-tudományok kibizonyította *struggle for life*-ban, a *léteért való küzdelemben* célirányos eszközöknek tekinthetők. (Mondanom sem kell, hogy e kellekek épügy lehetnek testiek, mint szellemiek.)

Eleddig egy ilyen tudományhoz legfeljebb adalékokkal rendelkezünk.

Darwin, Haeckel, Huxley stb. alapvető munkái az embernek physiologiai fejlődése kérdésében, Taine Wundt, Mommsen, Eötvös és még ezer másnak alapvető művei az embernek pszichikai fejlődése kérdésében, esupán vályogok, téglák, gerendák értékével bírnak ama nagy épülettel szemben, a mely az *emberi nem fejlődéstörténetének* nagy címét viselhetné, és amelyre, *hogy egyetemes érvényű objectív tudományos paedagogia létrejöhessen, okvetlenül szükség van.*

Hogy választjuk ki, mi jogon, mily alapon, hogy mire tanítsunk, mely irányban neveljünk, ha semmit sem tudunk arról, hogy mi az, a mi a nemre nézve üdvös?

Felelet, úgy a mint azt ma tesszük, mikor a gyakorlat után sántikál a tudomány s föladatát jórészt abban találja, hogy ezt igazolja.

A művelt világ mai iskolarendszerét, senki se tagad-

Első évi pályafutását 8 tanintézettől jelentkező 39 taggal és 2136 frt 18 krnyi vagyoni erővel fejezte be, az utolsó — 15-ik év végén pedig volt ugyan- csak 8 tanintézettől ugyancsak 39 tagja és 37,696 frt 62 krnyi vagyoni ereje. Ebből a 37,696 frt 62 krból:

1. Tanárok befizetése:

a) Alaptőke címén	3251 frt 92 kr.
b) Kamatok „	762 „ 09 „
c) Évdíj „	11.280 „ — „
Összesen: 15,294 frt 01 kr.	

2. Fentartó testületek befizetése:

a) Tanszékek után	8172 frt — kr.
b) Rendes tanulók után	7451 „ 35 „
c) Magán tanulók „	1669 „ — „
Összesen: 17,292 frt 35 kr.	

3. Vegyes bevételek:

a) Szegedi Sándor alapítványa	200 frt — kr.
b) Kamatokból	16.257 „ 80 „
c) Egyházkerület segélye	3000 „ — „
d) Felolvasásokból, adományokból	2498 „ 96 „
Összesen: 21,956 frt 76 kr.	
Összes bevételek: 54,543 frt 12 kr.	

Segélyezés, nyugdíjjal és gyámdíjjal ellátás címén kiadott az intézet pénztára összesen: 13,310 frt 30 krt.

Mélyen tisztelt közgyűlés! Jelentésemnek a nyugdíj és gyámtézetre vonatkozó részét a következő tiszteletteljes indítványokkal zárom: elevenítsük föl hálás szívvel nagy érdemű volt elnökünknek Szegedi Sándornak emlékét, a ki úgy szép alapítványa, mint az intézet megalapítása körül kifejtett vezérlő mun-

hatja! — meglehetősen szerény tudományos apparátussal állapították meg annak idején s a pszichologia vagy a physiologia vagy akármelyik idevágó egyéb tudomány mit tesz egyebet, minthogy tőle telhetőleg segít tolni a régi szekeret, ahelyett hogy egy újabb, tökéletesebb, célravezőbb járművet ajánlania bátorságot venne magának.

Én például abban a hitben vagyok, hogy a művelt világ természet ellen való vétket követ el mai napság gyermekei agyának hatványozott igénybevételével, — de azért hogyan merje ajánlani valaki, hogy a követelmények mértékét lejjebb kell szállítani?

Hátha ez az én véleményem is tévedés!

Sub iudice lis est, — nincs tisztába hozva a kérdés, hogy az egész emberiség életében mekkora fontossággal bír az idegrendszernek és az izomrendszernek a viszonya, nincs az sem, hogy melyikre nézve mennyi aktivitás a legelőnyösebb.

Ha ezekre nézve tiszta, világosan kifejezett törvények állanak előttünk, ha az emberi nem fejlődéséről szóló tudomány félreérthetetlenül állítván szemünk elé azt az ezerszer megemlegetett „egyenletes és harmonikus viszonyt“ a test meg a lélek között, vagy azt a normalis testi lelki igénybevételt, — akkor nem lehet képzelní olyan embert, aki ne e törvények újmutatása után akarna haladni.

Igy azonban a habozásnak és a nézeteltérésnek

kássága által feledhetlenné tette nevét, — mondjunk köszönetet a főtiszteletű egyházkerületnek, mely erkölcsi és anyagi támogatásával készségesen elősegítette nyugdíj- és gyámtézünket humánus céljainak elérésében, — szavazzunk elismerést az egyházkerület által megbízott férfiaknak s különösen a munkálatok készítőjének, Karai Sándor tagtársunknak, kik a felszóló intézet ügyeinek lebonyolításánál közre működtek.

Egyesületünk tagjainak létszámára vonatkozólag tisztelettel jelentem, hogy jelenleg van:

6 tiszteletbeli, 1893—94-ben volt	8,
17 alapító „ „	18,
49 pártoló „ „	60,
103 rendes „ „	111,
175	Összesen: 197.

Az utolsó közgyűlés óta eltelt 3 év alattt egyesületünk tagjai közül elhaltak:

Szilágyi István tiszteletbeli és rendes, Kovács Ferencz tiszteletbeli és alapító, Békési Gyula, Berger Henrik, Győry Elek, Miklovitz Bálint pártoló tagok, Bodolay László, Szalmássy Gergely, P. Szabó Károly, Deák János, Tüdős János rendes tagok.

Nyugodjanak poraik békével s emléküket legyenek áldott közöttünk.

Ugyanezen idő alatt kiléptek egyesületünkől:

Csernák István, Dicsőfi József, Fekete Sándor, Gyenes József, Kállai Imre, Konkoly Jenő, Kövendi Dénes pártoló, Budai József, Parádi Kálmán rendes tagok.

Elek Lajos,
jegyző.

a legtágabb tér nyílik s a physio-psychologusnak elszomorodva kell constatálnia, hogy a dolog *igazi érdemét* illetőleg alig van valamivel előbb a világ, mint a népvándorlás korában: akkor az izmok, a kar, voltak, ma pedig az agyvelő az emberiség *agyontáplált* kedvence.

A hülyék, az eszelősök, az örültek pedig, a mint a könyörtelen statisztika bizonyítja, szaporodnak napról napra. S még e kicsiny magyar társadalomban is észlelni lehet, hogy mint nyövik el a litteratus nemzedék rendszerint már a 3-ik, 4-ik fokon s ad helyet a földmíves rétegből feláramló új elemesoportnak.

Ime, ezeket akartam bevezetés gyanánt elmondani, amiből is a tanúságot röviden levonom: mondjunk le egyelőre arról az önámításról, hogy igazán *tudományos* paedagogiát üzünk, akár Pestalozzi, akár Herbart, Leibnitz vagy Hartmann nevéhez szeretjük is fűzni vezérlő elveinket; egyelőre *csak eszközeink* többé-kevésbé *tudományosak*, amelyekkel isten tudja honnan a nyakunkba szakadt terveket igyekszünk valóra váltani. Voltaképpen olyanformán vagyunk a tudományos paedagogiával, mint a magyar gazda az intenzív gazdálkodással: „ki meri azt mondani, hogy én nem modernül, nem intenzíve gazdálkodom, hisz minden nyáron cséplő-géppel veretem el a búzámat!“

(Folyt. köv.)

KÖZÉLETÜNK.

Nyílt levél

Ujfalussy Béla egyházmegyei és kerületi tanácsbíró úrhoz.

Mélyen Tisztelt Tanácsbíró Ur!

Régóta gondolkodom, hogy minő formában irjam le a mit itt megírni akarok. Elvégre is ilyen nyílt levél alakjában láttam legegyszerűbbnek, mintegy a Nagyságod nevéhez fűzni az eszméket, a melyeket a Lap érdekében kívánatosnak tartok. A Nagyságod nevéhez, a mely név nálunk és előttünk egy evangyeliomi buzgóságú *világi pap*-ot jelent, ki nem katedrából ugyan, de tényeiben folyvást predikálja az igét, a ki világi társai között a legelsők közt hirdeti a vallási és honfűi magasztos eszményeket, a ki nemcsak olvassa az egyházi lapokat, hanem írja is s lelkében égő buzgósággal tesz az Ur oltára körül.

És itt szabad legyen hálás köszönetemet nyilvánítani, lelkész-egyleti könyvtárunk részére küldött újabb adományaiért, a becses könyvekért, melyek szintén tanúbizonytságot tesznek gondolatainak irányáról, lelki szükségleteiről; mert hiszen az olvasmányok a lélek bizonyosságai. S ha a régi bölcs mondá: szólj, hadd ismerjelek: azt is el lehet mondani: mondd meg olvasmányaidat, hadd tudjam meg, ki vagy! . . .

Szóval: óhajtható, hogy a Nagyságod példája, vonjon sokakat az oltár köré, a mely oltár most e Lapok, a melynek érdekében mi, felsőszabolesiak, a Nagyságod indítványára megtettük köteleességünket, azon reményben is, hogy példánkat mások is követendik.

Kívánatos, sőt szükséges, hogy kövessék. Különösen világi művelt férfiak, egyházunk vezértagjai, a kik utóbbi időben *általában* kevés érdeklődést tanúsítanak egyházi ügyeik iránt. *Ügyeik*, ezt mondom, mert a prot. egyház ügye, *első sorban* világi uraink ügye és legfőbb érdeke. Akár mint *művelt* egyéneket, akár mint *birtokos* urakat, akár mint *hazafiakat* tekintjük, a valódi egyházi élet gazdag áldásaiból nekik jut az oroszlánrész s az egyházi élet sívár pusztasága, részökre termi a legszúrabb töviseket.

Ez könnyen bebizonyítható. Vegyük sorba. Az *igaz műveltség* az egyénnek legfőbb kincse, legboldogítóbb öröme. A szépnek, jónak, igaznak szerelmében áll ez, ama magasabbrendű lelkierőben, mely teremt, munkál s eszményeit folyvást alakba önteni törekszik. A mi igazat, jót, szépet létesíthet, házában, udvarán, környezetében, ezer gyönyörrel tölti el szívét s folyvást kiebb terjeszti hatékonyságát, hogy a merre jár, kél, érzékei megnyugtató összhangot árasztanak lelkébe.

Művelt emberre nem lehet nagyobb szerencsétlenség, mintha környezete dúrva, vad, akár növény, akár állat, akár egyén. Ha a mit lát, a mit hall, a mit érez mind visszataszító, sértő, elriasztó. Mit ér akkor a vagyon, a sok enni-innivaló, ha különösen a környező emberek dúrvasága mindent megkeserít!

Az evangeliom a lelkek napvilága, emberi szívek nemesítésének leghatékonyabb eszköze, a gonoszok felé is szeretettel hajló, felemelő isteni erő. S ha ezt nem érezzük, *első sorban* világi uraink az okai, ha elhagyják az egyház oltárait. Ha az emberben az emberi ki nem fejlődhetik, hanem állat marad, a *mely* rug, kapál, harap, — ebből legnagyobb kár világi urainkra háramlik, kiknél megvan az élet örömei-

nek *külső* eszköze, de a *benső*, átalakító hatékonyság nincs meg. Álljanak a gyülekezetek élire, legyenek példák s jutalmuk lesz az igaz ker. műveltség tiszta öröme. Álljanak a Lap köré s ezáltal segítsék elé a szellemi közösséget, ezt a láthatlan erős kapcsolatot az egyház vezető tagjai között, mely nélkül vallásos *élet* nem képzelhető.

Birtokos uraink, birtokaiknak annyi hasznát vehetik, amennyi élvezetet nyújt. De ettől eltekintve, a birtok jövedelme az értelmes jóakarató munkások produktuma. Egy lelkében elhanyagolt. erkölcsében elvadult nép, első sorban a birtokos osztály ellen fordul, nemcsak azzal, hogy lelketlen büjtogatók igazításaira könnyen hajolva, a birtok jövedelmét megkárocsítja, hanem *általában* folyvást megrontására törekszik, a miért el is nevezték pénzen fogadott ellenségnek. Ellenben egy nép, mely buzgó egyházi vezetés, gyámolítás, oktatás jó példaadás mellett a krisztusi igazságok tiszta légkörében él, mint *Istennek munkása*, birtokos urainak is hasznosabb, jövedelmezőbb. Ezt számtalan példa igazolja.

A *hazafiságot tekintve*, bizonyítani is felesleges, hogy az evangyeliomi keresztyénség a legtisztább, legigazabb hazafiság. Ez nem a dikciók, hanem a nemes tettek hozafisága. Sőt e nélkül az ev. keresztyénség nélkül, minden hazafiság merő hiúságok hiúsága, vagy még rosszabb: rút önzés hitvány takarója! S hogy ez a szó-hazafiság hova vezet, nem kel *rosszabb* bizonyíték, mint a mai társadalmi élet

Ez a mai sívár politikai húzalkodás beiszapol minden tért, a hol pedig az egyéni, társadalmi és egyházi élet virányai fejlődneek! Szomorú mégcsak elgondolni is, hogy a mi egyházkerületünkben, különösen nagyobb gyülekezeteink egyházi életében, mennyire beette magát e rút féreg; e hitvány politika, e piaci léhaság, . . . Gyanú alá fog, bepískol minden lelket s járvány gyanánt bomlasztja a legdrágább szervezetet.

A ki már mindezeket látja, tapasztalja, meddig vár még, hogy tömörüljön, észszel, szívvel közrehatni, egy jobb jövő biztosítására! . . .

Igazán szegényelni való, hogy a legnagyobb és leggazdagabb egyházkerület papjai, tanárai, tanítóai, világi urai, művelt összes közönsége, százak, sőt ezrek, a közöny mocsarába engednék fúlni az összeforrasztó, erőgyűjtő központi Lapot! . . .

Miért ne állanának élére azon világi uraink, kiket egyházaink bizalma úgyis az ügyek élére állított! . . . Ők, a kikben van műveltség, anyagi erő és hazafiság! . . . A kik tudják a történelemből, az élet tapasztalataiból, hogy a mi prot. egyházunk megteremtői, dajkálói, elődeik voltak, a kik nélkül nem létezhetnénk. A kik nélkül csak füstölő gyertyabél az egész egyházi élet, — külső forma benső tartalom nélkül.

Mélyen tisztelt Tanácsbíró úr! Örökigaz, a mit legutóbbi nagybecsű levelében papírra tesz: „*a közönyösség, az érdeklődés és lelkesültség hiánya: ezek a mi főellenségeink, ezek ellen kell küzdenünk a szó, a toll fegyverével s önpéldaadásunkkal!*“

Ha minden egyházközségünk megrendelné a Lapot, fizetvén az egyház két frtot, a lelkész is kettőt, a tanító egyet, aztán világi uraink szintén jó példával mennének elő: minő szellemi átváltozást lehetne eszközölni a tengődés helyett! . . .

Még nem késő! . . .

Andrássy Kálmán.

A D A T O K

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő
egyházak történetéhez.

59. Adatok

a nagykún-túrkevei ev. ref. egyház régiebb és újabb történeteiből.
(Folytatás.)

*III. Iskola ügyeket illető adatok és feljegyzések
a városi és egyházi jegyzőkönyvek alapján.*

Hogy a túrkevei reformált egyház — mint általában ország- s világszerte a protestáns egyház — edes gyermekeinek tekintette s lehető legnagyobb gond- dal ápolta, újabb meg újabb áldozatkészségével virágoztatta az iskolákat: ennek kétségtelen tanúbizony- ságai azon számos városi és egyházi jegyzőkönyvi adatok, a melyek szerint Túrkeve város tanácsa, egyet- értve a ref. lelkészekkel az iskolaügyekben, ezeknek ügy szellemi, mint anyagi érdekeit illetőleg, szigorúan ragaszkodva hitelveinkhez s önkormányzati jogainkhoz, — koronként intézkedett.

Már 1723-ban anyaegyházzá alakulásakor létezett a túrkevei ref. egyháznak iskolája, mert iskolarektorai- nak névsorában 1670 körül Sz. Mihály András, 1724-ben pedig Igmándi Pál, mint legrégebb fiiskola igazgatók vannak feljegyezve. Ezenkívül a városi jegy- zőkönyv 1749-évi 1-ső kötetének 129-ik lapján mint legelső iskolai adat a következő feljegyzés található: *Barta András praeceptor uramnak instanciájára resoláltott egy köből élet vetése és egy pár csizma, absque ulteriori consequentia, de serényebb legyen.*

Ugyanazon városi jegyzőkönyv 142. lapján pedig ez olvasható: „A nemes ekklezsia praeceptorának Ujvárosi József uramnak konventioja esztendőnként: 1. Késpénz 25 vft. 2. Búza 12 köből. 3. Árpa 10 köből. 4. Hús 50 font. 5. Só 30 font. 6. Nád 200 kéve. 7. Fagygyú 10 font. 8. Egy szekér fa. 9. Halott pénz- nek is fele, miután a másik fele a Rectort illeti.”

A városi jegyzőkönyvek bizonyossága szerint 1762-ben az iskolák és a tanúgy Túrkevén meglehetősen virágzás- nak örvendhettek, mert az iskolamesteren (Rector) kívül volt még két praeceptor is, kiknek egyike egy- szersmind segéd-lelkész is volt, ezeken kívül egy kántor-tanító, s így összesen 4 tanító működött három iskola-házban, melyek egyike 1761-ben építettet.

A kisebb praeceptorok — a rectorok kivételével — az úgynevezett Coquián élmezettek, kiknek az Ekklezsia az iskolában főző gazda asszonyt tartott. Mely Coquia 1795-ben lett beszüntetve, lásd. Egyh. j. k. I. kötet 121. lap.

De ugyanesak a városi jegyzőkönyvek igazolják azt is, hogy a városnak újonnan letelepedett lakosai mind reformátusok voltak, mert ellenkező esetben az egyházi és iskolai ügyeket nem intézték volna együtte- sen a ref. lelkészekkel a polgári községhezánál, sőt igazolja ezt azon körülmény is, hogy akár a Jász- kún kerületektől, akár a Helytartó tanácstól jött valamely rendelet iskolai ügyben, mindannyiszor hivatkozva a városi tanács a prot. egyház önkormányzati jogára, egész tisztelettel kijelentette, hogy iskolai ügyekben szabályozó rendeletet csak is a ref. egyház főhatósá- gától a főtiszt. Egyházkerülettől fogadhat el.

Vajha az újabb nemzedékben is meg volna ezen erős protestáns érzület, lángoló hitbuzgóság és ebből folyó áldozatkészség, mert bizony e nélkül a nagy nevű ősöknek maradékai hasonlitanak ahhoz a növény-

hez, melynek nemesebb része a föld alatt van, és csak a nemtelenebb, hasznavhetetlenebb része zöldel s virít a föld felett.

De térjünk vissza az iskola ügy további történe- tének elbeszélésére.

1795. Decz. 21-én a Praeceptorok állandósíttatván, fizetésök ekkép szabályoztatott:

1-ső Praeceptor fizetése, a ki tanítja a deklinis- tákat, conjugistákat, 1. Késpénz 50 frt. 2. Búza 12 köből. 3. Árpa 12 köből. 4. Fagygyú 10 font. 5. Tüzi fa 1 öl és 2 szekér szalma vagy nád.

A 2-ik Praeceptoré késpénz 40 frt és a fent említett naturálék. Mindkettőnek tisztességes lakhelyéről gondoskodik az egyház. Egyházi jegyzőkönyv I. Kötet 123—124. lap.)

1796. Vácsonyi András kispap s leánytanító meghalván, a leánytanítói fizetés ekkép szabá- lyoztatott:

1. Késpénz 30 frt. 2. Minden tanítványtól 1 véka búza, 1 véka árpa. Két köből vetés alá való szántó- föld, melyet maga műveltet s 10 köbölíg való örlés, két szekér fűtő.

Az iskolamesteri vagy rectori fizetésre nézve a legelső adatot 1798-ban találjuk. A mikor jan. 10. napján egyházi gyűlés tartatván az újonnan hozatandó oskolamester részére, a következő conventionalis álla- pittatott meg:

1. Késpénzbeli fizetése lészen 85 rhft.

2. Búza 60 véka.

3. Árpa 50 véka.

4. Első magyar oskolás 1—1 gyermektől 12 kr.

5. Második magyar oskolás gyermektől 25 kr.

6. Harmadik magyar oskolástól 30 kr.

7. Declinista és conjugista 1—1 gyermektől 45 kajczár.

8. Grammatistától 1 frt.

9. Sintaxistától 1 frt 20 kr.

10. Oratortól 2 frt.

11. Poetától 2 frt 30 kr.

12. Predicatio halottól, melynek temetésén sze- mélyesen jelen lenni köteles 12 kr, ha pedig maga helyett praeceptort küldene, ezen fizetésnek felét tar- tozik annak átengedni.

13. Énekszós halottól 6 kr., melynek fele, min- denkor a praeceptort illeti.

14. Fagygyú 20 font.

15. Minden gyermektől egy véka árpa, kik ez időszert plus-minus 250-en vannak.

16. Minden gyermektől egy csirke, melynek har- mada két állandó feleséges praeceptoré lészen.

17. Vendégeinek ellátására 50 font hús és 50 itce bor.

18. Maga szobájára fűteni való.

Ezen conventioért tartozik a rector inclusive grammatikától minden feljebb való deák oskolákat, ezen kívül ha lesznek olyan gyermekek, kik deákot nem akarnának tanulni, azoknak kedvéért köteles lészen külö- nös magyar oskolát tanítani, az olyan gyermekek aztán fejenként három mázjást fognak neki fizetni. A szegény gyermekeket, kiket az előjáróság ilyeneknek ismer el, ingyen fogja tanítani (E. j. k. I. kötet 138—139. lap.)

Ezen rectori fizetés időről-időre még javítottat is. Így például 1808. jan. 13-án a midőn a rectoria két évessé lett átváltoztatva.

Ugyanekkor a többi tanítói fizetések is követ- kezőleg javítottak.

a) Praeceptorok fizetése: 1. Késpénz 50 frt.

2. Búza 15 köből. 3. Árpa 15 köből. 4. Két köblös föld. 5. Egy öl fa. 6. Két szekér fűtő. 7. 6 köből örlés. 8. Hús 50 font. 9. Só 50 font. 10. Faggyú 10 font. 11. Kánikulári csirke felének $\frac{1}{3}$ része. 12. Predicatio halottól ha rector helyett megyen 12 kr. 13. Énekszóstól 6 kr.

b) Leánytanítónak fizetése: 1. Készpénz 40 frt. 2. Búza 20 véka. 3. Árpa 20 véka. 4. Minden leány egy véka búza, egy véka árpa. 5. Két köblös föld. 6. Két szekér fűtő. 7. Örlés 10 köből. 8. Hús 50 font. 9. Só 50 font. 10. Faggyú 10 font. 11. Egy öl fa és 12. minden leánytól egy csirke. (E. j. k. I. kötet 243—248. lap.)

1814. dec. 22. (94. szám alatt) elhatározottat egy a többiekkel egyenlő fizetéssel bíró harmadik fitanítóság felállítása. (E. j. k. I. köt. 301. l.)

1818. jan. 6-án (58. szám alatt) a rectori fizetés ismét javítottatott annyiban, hogy az egy véka árpa helyett ezután a tandíj minden gyermektől fél véka búza, fél véka árpára javítottatott és a többi pontokhoz 50 font só, 3 szekér fűtő adatott. (E. j. k. I. kötet 344. lap.) Ugyanezen gyűlésen (59 szám alatt) a praepetorok fizetése is javítottatott s a kántorságtól a tanítóság elválasztatott. Ekkor tehát szolgált az egyházban a rectoron kívül 3 kisebb fi és 2 leánytanító. Ezekon kívül a kántor, kinek fizetése a következőkben állapítottatott meg: 1. Készpénz 80 frt. 2. Búza 15 köből. 3. Árpa 15 köből. 4. Hús 50 font. 5. Faggyú 20 font. 6. Só 30 font. 7. Nád vagy szalma 2 szekérrel. 8. Szántóföld két köblös. 9. Tüzifa 1 öl. 10. Kender föld. 11. Kaszálló. 12. Örlés. 13. Halottak temetésétől predikatióستól 24 kr. Énekszóstól 12 kr.

1843. decz. 7-én elhatározottat, hogy az első elemi fiiskolánál párhuzamos osztály állíttassék küiön tanítóval.

1844. decz. 31-én a 4 kisebb fitanító fizetése ismét javítottatott.

1846-ban a rector évenkénti fizetése szintén javítottatott s következőleg lett megállapítva: 1. Készpénz 300 frt váltócedulában. 2. Búza 200 véka. 3. Árpa 200 véka. 4. Tüzifa 2 öl. 5. Hús 80 font. 6. Faggyú 20 font. 7. Só 50 font. 8. Fűtő 3 szekérrel. 9. Bor 80 itce. 10. Tanítványaitól 1—1 csirke. 11. A halottak beírásától mint fentebb említve volt.

Ugyanezeken a praepetorok fizetése is felemeltetett. 1. Készpénz 150 frtra. 2. Búza 100 vékára. 3. Árpa 100 vékára. 4. Hús 50 font. 5. Faggyú 10 font. 6. Só 50 font. 7. Tüzifa 2 öl. 8. Fűtő két szekérrel. 8. Minden tanítványtól 1 csirke.

1848. dec. 28-án (96. szám. E. j. k.) a rectori hivatal ismét állandósítottatott s Kovács József professor címmel hivatalában megerősítettetett. Ugyanezeken a kántori fizetés is javítottatott.

A fent említett fizetéseken az újabb s legújabb időkben csak annyiban történt változás, hogy azokban a készpénz, rendes érték szerént, folyó pénzre lett átszámítva, és a termény-fizetés készpénzzel lévén megváltva minden fi- s leánytanító fizetése egyenként lakással együtt, 600 frtban lett megállapítva. A tanítói állomások azonban a népesség számához képest s a kor követelése szerint időről-időre szaporítottak, úgy, hogy míg a jelen század elején 4—5 tanító működött 3 iskola épületben, addig ma 13 tanító szolgálja a tanügyet ugyanannyi tanteremben. A gymnasium azonban, az 1848. évi szabadságharcot követő abszolút kormány alatt, — nem lévén sem készpénzben, sem ingatlanságokban alapja, végképpen be lett szüntetve.

Az iskola-rektorok névjegyzéke s szolgálati ideje a jegyzőkönyvek alapján.

1. Sz. Mihály András 1670 körül. Meghalt Miskolcon.
2. Igmándi Pál szolgált 1724-ben.
3. Gyulai János „ 1726-ban.
4. Lendvai Márton „ 1728-ban.
5. Keresztúri András „ 1730-ban.
6. Juhász János „ 1732-ben.
7. Ujvárosi István „ 1734-ben.
8. Böszörményi István „ 1736-ban.
9. Csúzi Mihály „ 1739-ben.
10. Nagy Mihály „ 1742-ben.
11. Monori Mihály szolgált 1744-ben, később kis-újszállási leánytanító lett.
12. Érsekújvári József 1747.
13. Szecsöldi Mihály 1749.
14. Sallai N. Sámuel 1752—1759-ig, ki notárius is volt egyzersmind.
15. Somi András 1759—1762-ig, féhértói, majd nánási predikátor lett.
16. Kabai Tóth Sámuel 1762—1765-ig, szeghalmi predikátor lett.
17. Szép János 1765—1768.
18. Kászonyi András 1768—1771. Később cseengeri lelkész lett.
19. Barta Sándor 1771—1774. Taresai majd acsádi lelkész lett.
20. Kuthy Sándor 1774—1777. Konyári majd asszonyvásári lelkész lett.
21. Molnár Mihály 1777—1780. Hegyközpályi lelkész lett.
22. Mikó János 1780—1783. Szodói később vezekényi lelkész lett.
23. Pálffy Pál 1783—1785. Pacséri lelkész lett.
24. Bojti Pál 1785—1788. T-roffi lelkész lett.
25. Maller Pál 1788—1791. Csákerényi lelkész lett.
26. Saari Mihály 1791—1794. Ottományi lelkész lett.
27. Komáromi Gábor 1794—1798. Kisújszállási professor lett.
28. Nemet Károly 1798—1800. Tengödi, majd székelyi s végre tótfalusi lelkész lett.
29. Nemet István 1800—1803. Álmosdi lelkész lett.
30. Mocsi József 1803—1806. Dabi később izsáki lelkész.
31. Zilahy József 1806—1808. Telegdi majd n.-váradi lelkész s bihari esperes.
32. Kőrödi József 1808—1810. Gyomai jegyző lett.
33. Fazekas János 1810—1812. T-szóllósi lelkész lett.
34. Joó Gábor 1812—1815. Ügyvéd lett Szatmáron.
35. Hegedüs János 1815—1818. Ügyvéd lett Jászkeséren.
36. Csató Gergely 1818—1820. Ügyvéd lett Karczagon.
37. Nyíri Bálint 1820-tól felévig, azután ügyvéd lett Turkevén.
38. Sziógyártó Miskolczy István 1820—1823. Sárkeresztúri, majd sz.-mártonkátai lelkész s esperes lett.
39. Füredi Péter 1823—1825. Izsáki lelkész lett.
40. Ladányi Sándor 1825—1827. Ügyvéd lett Szoboszlón.
41. László Sándor 1827—1829. Szentpéteri lelkész lett.
42. Bán János 1829—1831. Duna-sz.-györgyi lelkész.

43. Bárczay Sámuel 1831—1833. Dömsödi lelkész lett.
44. Rác András 1833—1835. Ügyvéd s jegyző lett Künhegyesen s végre Türkeviben halt el.
45. Ember Károly 1835—1837. furtai lelkész lett.
46. Bányai Lajos 1837—1839. ügyvéd s később karcagi jegyző lett.
47. Balogh Ferenc 1839—1841. ügyvéd lett, Szatmáron.
48. Almásy Ábrahám 1841—meghalt Türkeviben 1841 nov 1.
49. Csánki Benjámín 1841—1844. füzes-gyarmati lelkész lett.
50. Komáromi Lajos 1844—1846. n. váradi, majd homorogi, s végre ágyai lelkész lett.
51. Kovács József 1846—1849-ig mint rektor, 1849-től profeszori címmel állandósított. Szép műveltségű, kitűnő tanító s az egyház lelkiismeretes gondos jegyzője, a kinek feljegyzései alapján közölhetem és is a türkevi ref. egyházra s iskolára vonatkozó fenti adatokat. Nyugalomra lépett 1882-ben s azóta Hajdu-Nánáson lakik.
52. Patai Lajos 1882—1884. M. poroszlói lelkész Erdélyben.
53. Kohári József 1884—1888. kisebb tanítói fizetés mellett ideiglenes igazgatónak választott s végre ez állás.
54. Kajári Ferenc segédlelkészszel tölthetett be 1888. sept. 1. ki ez idő szerént a többi tanítókkal egyenlő fizetés mellett, mint iskola-igazgató állandósított s egyszermind segéd lelkésze az egyháznak.

A türkevi ref. kisebb fiu és leány iskolák tanítóinak névsora.

1. Barta János 1760-ban említettik.
2. Ujvárosi József 1750—1766. Kántor és leány tanító.
3. Tóth János leány tanító 1764—1768.
4. Gondos Gyarmati József 1766—1779.
5. Fodor Miklós kispap és tanító 1769—1774.
6. Bátorkeszi József 1763—1768.
7. Garró István kispap és tanító 1774—1775.
8. Maróti Ferenc 1774—1775.
9. Máté György 1775—1778.
10. Szegedi János 1775—1778.
11. Vásonyi András kispap és leány tanító 1776—1796.
12. Ladányi István fitanító 1778—1780.
13. Biró Eerenc 1778—1780.
14. Dévai József kántor és tanító 1779—1790.
15. Varga Ferenc fitanító 1777—1820.
16. Árvai Bálint 1780—1782.
17. Csepei György 1780—1782.
18. Kovács László 1782—1784.
19. Tarnóczy György 1782—1784.
20. Begyes Péter 1784—1785.
21. Lévai István 1784—1785.
22. Biró Ferenc 1785—1789.
23. Szakács András 1785—1790.
24. Butinkai Ferenc 1789—1790.
25. Szerző János 1790—1801.
26. Papp Sámuel 1790—1793.
27. Kerepesi Mihály 1791—1795.
28. Takács András 1793—1795.
29. Szentmihályi István 1795—1796.
30. Molnár Benjámín 1796—1801.
31. Monori Mihály 1796—97. évben.
32. Disznós Pál 1797—1824.
33. Csutorás Pál 1800—1807.
34. Fél László 1801—1806.
35. Nagy András 1806—1812.
36. Csobány István 1808—1816.
37. Balogh Péter 1807—1813.
38. Bányai Lajos 1812—1819.
39. Ujfalusi Sándor 1813—1814.
40. Hegedüs József 1814—1815.
41. Hegyi Márton 1818—1819.
42. Kósa Imre 1815—1818.
43. Komáromi József 1819—1820.
44. Németi János 1819—1820.
45. Varga Mihály 1819—1822.
46. Tóth János 1816—1834.
47. Farkas Sámuel 1820—1822.
48. Kalas Ferenc 1820—1821.
49. Ferenci István 1821—1822.
50. Kozák Mózes 1822—1823.
51. Szilágyi József 1822—1823.
52. Mező Gáspár 1823—1824.
53. Kalmár Mihály 1824—1825.
54. Koók Sándor 1823—1824.
55. Káldi Sémuel 1823—1824.
56. Ferenczi István 1824—1855.
57. Sörös Mihály 1825—1827.
- 57b) Kiss Sándor 1825—1842.
58. Kovács Dániel 1824—1836.
59. Dede János 1827—1831.
60. Szabó József 1831—1833.
61. Székely Mihály 1833—1836.
62. Szöllősi Péter 1834—1874.
63. Hegedüs Dániel 1836—1837.
64. Nagy Imre 1836—1837.
65. Aranyos József 1837—1838.
66. Békési Péter 1837—1848.
67. Király József 1838—1842.
68. Kiss Endre 1842—1843.
69. Fekete Lajos 1842—1881.
70. Tóth Sándor 1843—1844.
71. Fodor Lajos 1844—1845.
72. Szél Sándor 1845—1846.
73. Szabó Ferenc 1845—1846.
74. Hajdú Lajos 1846—1849.
75. Mészár József 1846—1866.
76. Tordai József 1848—1872.
77. Böszörményi András 1849—1861.
78. Kiss Ferenc 1855—1859.
79. Kalmár Ferenc 1856—1859.
80. Ducza István 1859—1861.
81. Kászonyi Lajos 1861— nov. 18-ig, mikor meghalt.
82. Kovács Mihály 1861—1895. nyugdíjaztatott.
83. Kiss Sándor 1861—1862.
84. Sütő József 1859— maig.
85. Baján György 1862—1865.
86. Tóth Miklós 1865—1866 t.-rofi lelkész lett.
87. Papp Imre 1866—1867.
88. Szövérdfi Géza 1866-ban ideiglenesen őszig.
89. Kiss Bálint 1866—1874.
90. Király József 1867—1871.
91. Oroszi József 1871— őszig.
92. Bucsei Gyula 1871—1874.
93. Kiss Kálmán 1873— maig
94. Lévy Lajos 1874—1875.
95. Kohári József 1874— maig

96. Varga Sándor 1874—maig.
 97. Papp Imre 1875—maig.
 98. Miklósi Gyula 1881—1897-ig mikor nyugdíjaztatott.
 99. Nagy Árpád 1884—maig.
 100. Nagy József 1886—1887.
 101. Nagy László 1887—1889.
 102. Futó József 1888—maig.
 103. Madarász Károly 1894—maig.
 104. Széki Péter 1894—maig.
 105. Magyarai Károly 1895—maig.
 106. özv. Szilágyi Sándorné 1896—maig.
 107. Nádasi Anna 1897—maig.

Hogy a legrégebb iskolai épületek mikor készültek s hány teremből állottak, ennek semmi nyomára nem találunk jegyző könyveinkben. Csak 1792. évben tétetik említés egy téglából épült fiú iskoláról és 1800. évben egy 2-ik leány iskola felépítéséről. A 3-ik leány iskola pedig 1855-ben építettett fel a város délnyugoti oldalán. Ugyszintén említés tétetik az 1860-ban épült emeletes központi fiúiskoláról, a mely legnagyobb részben költsénpénzből építettvén fel, ennek terhe is a mostani hívek vállaira nehezedett.

Ezenkívül az újabb időben 1870-évtől a mai napig teljesen új iskolaépület 5 emeltetett és szereltett fel; egy leányiskola pedig új teremmel toldatott ki. Mely építkezés az egyháznak 20,000 frtnál többbe került. Tanítói állomás volt 1860-ban a fiúk részére 5, a leányok részére 3, összesen 8; ma pedig van, a fiúk részére 7, a leányok részére 6 vagyis összesen 13.

A fenti adatokból látható, hogy miként alakult s fejlődött Túrkevényben a ref. egyház a legrégebb időktől fogva a mai napig drága veteményes kerteivel az iskolákkal egyetemben. A hívek buzgósága s ebből folyó áldozatkészsége, mint a régebbi időkben megvolt, úgy ma sem fogyatkozott meg a mi egyházunkban, de a mai kor szükségéhez képest, azt a végzetes hibát, amelyet a városi s egyházi vezérférfiak csupa önzésből elkövettek az 1851. és 1859. évi tagosításkor, midőn az egyházat és iskolát teljesen figyelem nélkül hagyták, többé helyrehozni alig lehet. Az ily hibával szemben — a mai nehéz időkben, midőn oly sokfelől vannak súlyosan megadóztatva s terhelve híveink, bizony meggyengül az evangéliom predikálásának ereje s nem eszközölhet ohajtott eredményt a belmissio, kivált ha figyelembe vesszük, hogy az egyházi figyelem is — mely régenten megvolt fölfele s lefele egyaránt — a mai korban nagyon meglazult s a prot. szabadság szabadossággá változott.

Adjon Isten jobb jövőt sok viszontagságokat átélt szegény prot. egyházunknak!

Túrkeve, 1897. dec. 24.

(Vége köv.)

Közli *id. Harsányi Sándor.*
ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A katolikus autonomia.** Az egyházipolitikai ellenzéknek egyik sokszor hangoztatott vádja az, hogy a kormány a kath. autonomiának nem őszinte híve s intézkedései annak inkább meghiusítására alkalmasok mint megvalósítására. A vallás és közoktatásügyi miniszternek az autonomia ügyében legfelsőbb helyre terjesztett emlékirata, melynek egyes részletei a köze-

lebbi napokban köztudomásra jutottak, nézetünk szerint is bizonyosságul szolgál arra nézve, hogy az érintett kath. ellenzéki felfogás komolyan fönn nem tartható. Mi *protestánsok*, a mint általánosán tudva van, mindig rokonszenvvel viseltettünk a kath. autonomiai mozgalmak iránt s a széles körben hangoztatott tételt, hogy az *egyháznak szabadságra* van szüksége, a magunk részéről is készséggel hirdetjük, habár ennek a szabadságnak oly értelmezését, mintha ez egyenlő volna azzal, hogy a kath. egyház az evangéliomi egyházak autonomiájával egyenlő mértékű önkormányzattal ruháztassék fel, igen gyöngé alapon állónak találtuk kezdetűl fogva. A teljes autonomiának ugyanis legelső es legnagyobb akadálya éppen magának a kath. egyháznak szervezete. Mi protestánsok, az egyházi öntörvényhozást és önkormányzatot, az elfogadott jog-egyenlőségnek megfelelően az *egyháztagok egyetemének részvétele nélkül* elképzelni sem tudjuk. És éppen az egyháztagok egyetemének nem lehetnek ily jogai a kath. egyházban, a hol dogma erővel felruházott tan az, hogy az egyházi törvényhozás és kormányzati jogok teljessége a püspöki kar (tehát még csak nem is a klérus!) kezében van. Kath. irányadó férfiak nyíltan hirdetik, hogy minden katolikus, a ki tisztelettel van egyháza tanai iránt, tudja azt, hogy az *egyházi törvényhozásra és kormányzatra befolyást nem gyakorolhat.* Elfogadja ezt mgáranézve azon tényével, mondják „hogy a az egyháznak továbbra is tagja marad.“ De egy másik akadály még, a mi már minket protestánsokat is közelebből érdekel, az apostoli királyi főkegyúri jogának épségben hagyása, melyet az autonomia, magas állam- és felekezeti közti érdekek sérelme nélkül el nem nyelhet; ezen felül *nem szorúl bizonyítgatásra az sem, hogy holmi kath. parlamentnek, a korona és kormány közé némely részről szándékok beekelése az ország alkotmányos érzésű protesáns polgárai között is a leghevesebb visszataszításra sőt ellenzésre találna.* Reméljük a legjobbat, higyjük, hogy a mostani kongressus a fenforgó nehézségek között is megtalálандja a legalkalmasabb módot, mely sem egyházuk hierarchiai szervezetét alapjában nem támadja meg, sem a koronás királynak az egyház körűli majdnem ezeréves jogait megnyírbalni nem fogja. Az 1870. évi kongressus sorsát másképp ez a jelenlegi sem kerülhetné el. Az emlékiratra, ha ez majd egész terjedelmében nyilvánosságra kerül, vissza térünk s a dolgok fejlődését addig is figyelemmel kísérjük.

— **„Igazi szegénylegény, igazi betyár-politika“**

Ezzel a gyönyörűséges szép címmel tiszteli meg a „Religió“ f. évi 5-ik számában „??“ a „Prot. egy. és isk. lap“ Tóth Lajosát, illetve e jeles világi kálmánista hitsorsósunk abban összpontosított fejtegetéseit, hogy a tényleg beállott szükségnél fogva az egyházi javak, a főpapi javadalmak fölös jövedelmei s azon alapok is igénybe vétessenek, melyek az 1848. XX. t. c. 2. §-a ellenére még ma is kiváltságosnak tekinthető egyetlen hitfelekezet kizárólagos élvezetében vannak. „Sámbár Mátyás tollára valló remek stylus! De eszünkbe jut itt az a történelmi feljegyzés, hogy a mikor Vásárhelyi Matkó István ezt a jámbor jezsuitát nyilvános vitában legyőzte, Sámbárnak két első fogát „vakmerőségének címeréül“ harapófogóval kirántották. Talán nem ártana, ha „??“-nek is elesipnének egy keveset a mérgefogából. „! Egyébiránt az csak jó jel, hogy ott „túl a hegyeken“ haragusznak s Tóth Lajos nyugodtan lehet mert helyette a magyar

kormány írta meg a cáfolatot abban az emlékiratban, amelyet a katolikus autonomiára vonatkozólag Ő Felsége elé terjesztett. „Iratus quum ad se redit, sibi tum irascitur!”

— **Gyülekezeteinkből.** A debreceni ispotálytemplomot ref. egyházunk egyes buzgó hívei egy szép kivitelű ezüst keresztelő kancsóval s medencével ajándékozták meg. Egy hitbuzgóságáról ösmeretes özvegy nő kezdeményezésére gyűlt össze a szükséges összeg; sőt még a kistemplomhoz is vehettek egy keresztelési asztalterítőt. A keresztelési kancsó felirata: „Máté XXVIII. 19. „A medence külső oldalán ez áll: „a debreceni ev. ref. hívek adománya az ispotályi paróchiára Könyves Tóth Kálmánnak 1898. január”. Mellé járul még egy csinos kis terítő ilyen kivarrással: „Készítette özv. B. L.-né.” A kancsó és medence 83 frt 60 krba, a kistemplomi keresztelési terítő 17 frba került s a fenmaradt 4 frtból egy szegény néma gyermeket ruháztak föl. — A **balmazújvárosi** előljáróság f. hó 16. sürgönyileg kérte a főszolgabiróságtól az állami esendőség megerősítését, mivel a *német ref.* templom ellen az ottani szocialisták merényletet terveztek. A csendőséget Szoboszlóról, Böszörményből, Debrecenből nyomban meg is erősítették. noha aztán a csendöröknek semmi dolguk sem akadt. Különben a felbujtogatott emberek ugyancsak járják a lelkészi hivatalt, hogy az egyházból való kilépéseket bejelentsék. Jómódu gadaemberek gyermekei is mellőzik egybekelésöknél az egyházi áldást. A **b.-ujvárosi magyar ref.** egyház, a lelkészválasztás febr. hó 27. fog végbenni, gondnokává *Dobi* Károlyt választotta meg. — A **hoszu-pályi** egyház az elmúlt évben szinte erejét meghaladó áldozatokat hozott hogy épületeit jó karba helyezze. Az 1803-ben épített ódon torony, a maga 9. öles falával az 1867-ben emelt tágas nagy templom mellé, melynek fala 6. öles volt, sehogy sem illett. Régi óhaját, hogy tornyát feljebb emelteti s annak külsejét a román stílus templommal összehangba hozatja, tavaly valósította meg az egyház. A tornyot 8 méterrel feljebb rakták s reá rézzel borítottasinos sugár tetőt helyeztek, a templomról a eserepet leszedték s cínezett vas-lemezel helyettesítették, a templomot kijavították, kimeszeltették, a két régi harangot Pozdech rendszere alakították át s új állványra tették. A költségekhez minden egyház tag állami adójának 100 %-kát fizette, a f. évben pedig 75 %-kát fogja fizetni. Az építész 8 ezer frtból 5 ezret már ki is fizettek, 3 ezret nov. 1. fizetnek. S a gyülekezeti tagok lángoló buzgóságát ezek az áldozatok nem merítették ki; önkéntes adományok útján 756 frtért egy új harangot is öntettek s a toronyba mintegy 700 frtért órát állítottak. Az ev. ref. egyház nagy jóttevője *Bernáthfalvi Bernáth István* főgondnok ur őseinek szép példáját követve, fáradhatlan buzgalommal járt elől, buzdítva, lelkesítve egyháza egyes tagjait, ő volt az ki valamint a fizetést úgy az önkéntes ajánlatot illetőleg is követésre méltó példát mutatott előttök. Mészvételre, tégláégetésre előlegesen 400 frt adott, a harang állványhoz, 24 darab lépcsőhöz több mint 100 frt értékű fát. *Szalay Ferenc*, évekket ez előtt az egyház fitanítója, saját költségén vettett 100 ezer téglát 450 frtért. A harangra főgondnok ur 50 frt, *Szalay Ferenc* 50 frt, h. *Pap Sándor* egy negyed teljes gazgda 50 frtot adott, a gyülekezet egyes tagjai 1 fról 10 frtig. számosan adakoztak. Az építkezési költséghez főgondnok ur közbenjárása folytán, hozzá járultak: *Brüll Ármin* nagy birtokos 225 frttal, *Lichsein Sámuel* 100 frt, derecskei birtokos *Lichsein Mózes* 90 frttal, mindnyájan mózesvallásuak, derecskei birtokos; *Leitgeb Imre* 50 frtal.

Incédi Lajos mérnök 100 frttal, n.-váradai takarékpénztár 25 frttal, *Fráter Ignác* 100 frttal.

— **Debreczen jótékony hölgyei**, a társadalom és város segélyével egy nagyon szükséges közintézményt teremtettek meg a szűkölködő nép nyomorának enyhítésére: a *népkönyvhát*. hol az igazolt szegények teljesen ingyen, mások 10 krért kapnak kitűnő, ízletes, egészséges meleg ebédet (pl. a megnyitás napján húsleves, peccsenyét, egészséges kenyeret, máskor egy húsételet, gulyást vagy pörköltet s hasonlókat és kenyeret. Szerkesztőségünk egyik tagja is felkereste ez emberbaráti intézményt s csak a legnagyobb elismeréssel nyilatkozhatott róla. A főzés és kiosztás házilag, Debreczen előkelő urnőinek felváltva teljesített személyes felügyelete mellett történik. A szükséges pénz úgy jött össze, hogy három estélyt rendezett a kezdeményező nőegylet, koncerttel és táncal egybekötve. Az első 390 frt tiszta jövedelmet adott s mivel a város fát és helyiséget ajánlott föl, már meg is lehetett nyitni a szűk esztendő telének végtelen nyomorát onyhitó ez intézményt. Ez a népkönyha egy hét alatt majdnem 700 adag ebédet s kenyeret osztott ki, az utóbbi napokban már 120—130-ra ment az adagok száma. Debreczen város közönségének áldozatkészsége azonban nem hogy emelkednék, hanem csökken, mert a nőegylet e célra tartott második estélye már csak 40 frtot hozott be. Pedig e nehéz, inséges esztendő telén sok nyomorgónak egyetlen reménye a humanizmus ez ujszülötte!

— **Szabolcs vármegyében** nehezen boldogulnak a szocializmussal. Az éhes gyomornak nincs logikája. Általában a nagyobb birtokok és bérletek szolgáltatják az elégedetlenség okait. A tanyákon élő eselenség, dohányosok s általában a nagy birtoktesteken élő munkás nép, erkölcsi gondozás nélkül él. Vasárnapról, ünnepekről alig tudnak valamit. A gyermekek iskola nélkül nőnek. Ily körülmények között nem esoda, ha csupán az állati ösztön vezeti az embert. Legközelebb a főispán hívott össze értekezletet, mely alkalommal községenként nyomozó bizottságok kiküldését ajánlották, hogy a bajok okait kiderítsék. A baj oka világos, csak őszinte jóakarat legyen a humánus munkához.

— **Görömbei Péter** felsőszabolcsi esperesnek van dolga a szocialistákkal és miattok! Különösen a felső-tiszai részben a mándoki szolgabirói járásban kezdenek az egyházi terhek ellen zúgolódni, s megtagadni a fizetést. E vidéken volt legközelebb a leggyalázatosabb korteskedés, embervásár a néppárt és függetlenségi párt közt. Az erkölcsi elvek szemérmetlen lábbal tapodása mindenkor megboszulja magát. Ime most már nem boldogulnak a nekivadult erkölésökkal. A különben is nyomorúságosan javadalmazott lelkészek sorsa, a lelketlen mozgalom folytán, kezd kétségbeeső lenni. Mi lesz velök s a társadalmi renddel, ha okos és erélyes közbenjárás mielőbb nem segít a bajon.

— **A tiszántúli ev. ref. középiskolák államsegélye.** A vallás- és közoktatásügyi miniszternek f. évi költségvetésében kerületünk középiskolái közül a következők foglaltatnak: 1. hódmezővásárhelyi 13.000 frttal, 2. kisújszállási 12.000 frttal, 3. máramaros-szigeti 13.000 frttal, 4. mezőtúri 6000 frttal, 5. szatmári 11.000 frttal. A hódmezővásárhelyi kivételével, melylyel már az állam megkötötte a szerződést, valamennyi intézet 1090—1000 frttal kap többet, mint tavaly. Szerződésüket azonban a miniszterium még mindeztideig nem írta alá (a máramaros-szigetinel az újabb szerződést értjük), de ez csak idő kérdése. Kívánatos mindamellet, hogy ez mielőbb

megtörténjék. A békési gymnasium is elő van irányozva 4000 frt ideiglenes segélyre. Tudvalevő, hogy ez iskola államsegélyezési ügye most van folyamatban. Hasonlóképpen még korábban kérvényezett az államsegélyért előbb Hajdu Nánás, azután Karcag. Előbbit már a konvent is ajánlólag terjesztette föl a miniszteriumhoz. Mindhárom VI o. gymn. úgy kéri az államsegélyt, hogy annak megnyerése után főgymnasiummá egészül ki. Debrecenen kívül még csak az egyetlen H.-Böszörmény az, amely maga elmaradottsága mellett sem folyamadott eddig államsegélyért. De bajos is ott lépést tenni ez irányban, mikor a gymn. összes vagyoni állása 46.183 frt s ebből is 35.000 frt az intézeti ház becsértéke. Mindaddig tehát, míg akár az egyház, akár a város, akár — a mi leg-helyesebb — mindakettő meg nem hozza a maga nagyszabású áldozatát, a böszörményi gymn. megmarad jelenlegi utolsó helyén kerületi középiskolánk között, s még ha akarná, sem fordulhat segélyért az államhoz, amire pedig ott is, mint többi intézeteinknél, felette nagy szükség volna.

— **A tiszáninneri egyházkerület életéből.** A modern lelkészválasztási rendszer kinövésének egyik legvísszatartóbb példája a karádi (Zemplén-m.) lelkészválasztás. A karádiak az elhunyt Kőrösi György helyét a múlt év második felében „töltötték” be Kovács István abauj-baktai lelkésszel. E betöltés azonban oly hallatlan visszaélések közt ment végbe, hogy az egész egyházkerület megbotránkozását maga után vonta. Az egész választás bővelkedett a képviselő-választások alkalmával előfordulni szokott botránnyokban. Itatás, megvesztegetés, lélekvásárlás napirenden volt, szomorú példája tárulván elénk annak, hogy manapság miként szokták még a papi hivatalt is pénzen, a lelkiismeret kibérelésével megvásárolni. A választás természetesen megsemmisített és temérdek húza-vona után megválasztották a karádiak az új papot a múlt hónap végén Fűrjesz Tamás lukai lelkész személyében, a ki az előző választáson nem korteskedett, bűnnek tartván a Krisztus vallásának megszentelt hagyományait hitvány pénzzel való vesztegetés által megszentelteleníteni. A mint hírlik azóta, ez a választás sem múlt el minden kifogás nélkül, minek következtében most a kisebbségben maradt párt a választás ellen fellebbezett. Így tehát a dolognak folytatása lesz s anyaszentegyházunk nagyobb dicsőségére, egymást fogják érni a fegyelmi vizsgálatok. A visszaélések és botránnyos esetek egész sora ment végbe legújabbán az atányi lelkészválasztáson is, a mely ellen a vesztet párt szintén bejelentette fellebbezését. Szomorúan esik tapasztalunk, hogy immár épen maguk az egyházi emberek kezdik a nép lelkét megméltelyezni s gyarló vesztegetéssel, vásárlással igyekeznek megszerezni azt az állást, a melyre egyedül szorgalmuk, tehetségeik révén kellene eljutniok. *A sárospataki főiskola* nagybeesü meglepetésben részesült a napokban a britt és külföldi biblia-terjesztő társulat részéről, annak titkára: Watt Gordon révén, dr. Duka Tivadar közbenjárása folytán. Könyvtára részére ugyanis a nevezett társulat Londonból 35 drb. különféle nyelvű bibliát ajándékozott, melyek méltó ékességei és ritkaságai lesznek a főiskola nagy gyűjteményének. Az egyházkerületben újabbán a következő helyeken voltak *lelkészválasztások*. A szent-andrási egyház (Abauj megye) Benke István nagyidai lelkészt választotta meg papjául szavazattöbbséggel, a *fülő-kéresi* lelkészi állom is pedig Harsányi Bertalan segédlelkésszel töltesse be. Jól eső örömmel vesszük tudomásul az ilyen rendes, békés úton lefolyt választásokat, mert az

ilyenekre, valóban nagy a szükség most mikor az e téren elkövetett visszaélések mind nagyobb arányokat kezdenek öltetni. Az *ungyi* egyházmegye e hó 4-én gyűlést tartott s ott felolvasták a világi tanácsbírói választás eredményét, melynél fogva mind a régiak választattak meg. *Öten azonban együttes levélben jelentették ki, hogy a választást nem fogadják el és csak egy Kormos Béla* volt hajlandó a közbizodalomnak eleget tenni. Külső alakjánál, az együttes lemondásnál, fogva is feltűnőnek találjuk e jelenséget s önkéntelenül merül föl az kérdés nálunk, mért vonakodik a ref. egyház közbizalmának öt mandatáriusa egyházunk terhére tovább is hordozni és annak szolgálni? (i. zs. b.)

— **Amerikai levél.** Nem tartjuk érdektelenség bemutatni lapunk olvasói előtt főiskolánk egyik tavaly végzett jeles hittanhallgatójának Kúthy Zsolt ref. missiói lelkésznek Amerikából, nem rég elfoglalt állomásáról (Mount-Carmel, Pennsylvania) Balogh F. hittanárhoz intézett sorait (pecsét: Seal of the Hung. Ref. Missions Office of Mount Carmel, Pa. 1895: „Fájó szívvel, kinzó sejtelmektől kísérve indultam a nagy útra, de a jó Isten szerenésesen partra segített. Másfél napi szárazföldi és 10 napi tengeri út után dec. 9-én d. u. kötött ki hajónk New-Yorkban. Tollam gyenge annak a hatásnak a leírására, melyet egyfelől a szárazföld, másfelől a világváros látása tett reám. 9-én este mindjárt predikáltam a new-yorki reformátusoknak egyik angol templomban, 10-től 15-ig Bridgeporton voltam, Kalassay Sándor úrnál. Itt tudtam meg, hogy akként alakultak a körülmények, miszerint Trenton helyett a mount-carmeli magyar-tót egyházba kell mennem. Működésem helyére 15-én d. u. érkeztem meg nt. Ferenczy Ferenc esperes és tisz. Kalassay S. lelkész urak kíséretében. Beiktatásom még ez nap estéjén megtörtént. Örömmel tapasztalom, hogy nemesak Mount-Carmelben, de a hol csak eddigelé megfordultam, oly igaz tisztelettel és szeretettel viseltetnek a lelkész iránt, a minőről otthon még álmodni sem tudtam volna. A hívek száma nem valami nagy: 70–80 lélek magyar, ugyanennyi tótajkú alkotja az egyházat. Isteniszteletet fölváltva tartok: egyik vasárnap magyarul, másik vasárnap tótul. Könyv nélkül sem imádságot, sem predikációt, sem ágendát, szóval semmit sem kell betanulni (t. i. a tót nyelvű szolgálattól), csak olvasni kell. Egyébként a tótok is értenek magyarul. Fizetésem 1100 dollárra megyen fel s bár havonként teljes ellátásért (koszt, 2 szoba: hálószoba, iroda, fűtés, mosás) 25 dollárt kell fizetnem, azért e honorarium teljesen elegendő arra nézve, hogy tisztességes költsékezés mellett még spóroljak is belőle valamit. Eleinte bizony nehezen megy, mert az irodát saját költségemen kell bebútoroznom, de a hálószobát bútorozva kapom. Ma fungáltam először tótul, egy kis fiucsokát kereszteltem. Olvasni tudok jól, más nem kell. Mindenesetre tanulhatom a nyelvtant is, valami csak ragad reám. Midőn az ember elhagyja Magyarországot, akkor éri csak, mily elégtelen az a mi édes anyanyelvünk Angol háznál vagyok teljes ellátáson, azért jöttem ide, hogy ha már hallok angolul beszélni, tiszta kiejtést halljak és tanuljak meg. Dolgom elég van s egy jó darab ideig lesz is, mert egy éve már, hogy a mount-carmeli gyülekezetnek rendes lelkésze nem volt s így igen sok rendbehozni való van. A vidék gyönyörű. Pennsylvániát Amerika Svájcának mondhatni. Mount-Carmel két oldalról hatalmas erdővel koszorúzott hegységgel van körülvéve, számtalan bányával. Lakosainak száma 10,000; de 16 temploma van, ugyanennyi pappal.

Szép utcák, 1, 2, 3 emeletes házak, földszintes házat sehol sem látok. Harsányi úrral még nem találkoztam, jan. 30-án lesz gyűlésünk Bridgeporton, itt találkozunk. Két napi vasúti út választ el bennünket egymástól.“

— **A francia- és olaszországi róm. kath. egyházban** újabb időkben evangéliumi áramlatok kezdenek jelentkezni. Párisban a protestáns teológia hallgatói között jelenleg öt volt róm. kath. pap (Moreau, Nezereau, Philippet, Scheffer és Vidalot.) és egy volt jezsuita (Aubert) van. Általában a kath. papság körében az önállósági hajlamok egyre sűrűbben mutatkoznak s az ultramuntánok külön folyóirat megindítását látták szükségesnek (Voix de vérité), hogy — mint mondják — benne a „protestáns üzemeket leleplezzék“. Panaszoknak „hogyan a konokságnak, gánésnak és civakodásnak ama szelleme, mely a 16. század átalakulásait (a reformációt) jellemzi, már ismét ébred“. Magában Rómában nemrég egy lapot indítottak „Az új Róma (La nuova Roma) címen, melyben kath. papok panaszkodnak egyházunknak a jezsuita uralom által előidézett szellemi súlyedése miatt. Jellemző, hogy az első szám elén egy képet találni, a hol az „új Róma„ egy két mankóra („jezsuitizmus“ és „francia pénz“) támaszkodó vén banyát a „vatikáni jurnalizmú“-t Róma kupuján kiutasít. A lapnak egyik külön szakasza ezt a föliratot viseli: „Szabadítsuk meg magunkat a pápaságtól!“ Minden szám sok kath. pap és világi ember leveleit közli, a kik a vállalatot örömmel üdvözlék. (D. Prot. u.)

— **Bosznay István**, a debreceni ref. főgymnázium művészi hajlamú és tehetséges rajztanára a téli képzőművészi tárlatra 5 szép olajfestményt küldött fel Budapestre. A festményekről a szakkritika, mint már említettük, nagy elismeréssel emlékezett meg. Most egy újabb, olyan kitüntetés érte művészbárátunkat, mely képességének, hírnevének és emelkedésének a legbiztosabb záloga. Ugyanis egyik kiállított festményét mely üde színekkel festve „Osszel“ címmel a nagyerdőből ábrázol egy hangulatos poetikus tájképet, a vallás- és közoktatásügyi miniszter az eredetileg megszabott 700 ft vételárban a budapesti orsz. szépművészeti muzeum számára vásárolta meg. Üdvözljük a kitüntetett művészt! Sic itur ad astra!

— **Hánykódó lélek.** Pár év előtt egy könnyű vérű fiatal róm. kath. plébános, miután kis plébániája nagy úri költségeit nem fedezhette, letette a reverendát reformátussá lett s Debrebenben keresett és talált is állást de régi szenvedélye új hitében sem hágyta el s néhány száz frtot sikkasztott pénzintézetek kárára, amiért Illavára került. Most feltételes szabadságra boesáttatván, a szathmári jezsuitákhoz ment vezekleni s 4 heti vezekelés után visszatérve a róm. kat. egyház kebelébe, valamely szigorú szerzetbe vonul, s lemond teljesen a világról. Szegény ifju, kit nem hitének ereje hozott evangéliumi egyházunkba, hanem a világ örömei utáni mohó vágy, — találd fel végre nyugalmatod ott, hol legjobban véled megtalálni!

— **Halálozás.** Dr. Székely Bendegúz, a sepsiszt-györgyi Székely-Mikó kollegium volt igazgató tanára, a ki egyházkerületünkben, a kisujszállási gymnasiumnál is működött, életének 43, tanári működésének 13-ik évében hosszas szenvedés után elhunyt. — A nagy-enyedi Bethlen-kollegiumot ismét súlyos veszteség érte Szilágyi Gyula főgymn. igazgatónak, a classica-philologia jeles képzettségű tanárának élte delelőjén, 44 éves korában, f. hó 18-án bekövetkezett elhunytá által. — Áldás emlékeire!

M. JOÓ ISTVÁN

Lapunk zártakor vesszük azt a megdöbentő hirt, hogy M. Joó Istvánnak, egyházkerületünk középiskolai felügyelőjének, a nagytudományú és európai műveltségű férfinak, anyaszentegyházunk vasszorgalmú és lankadatlan buzgalmű fiának, közéletünk önzetlen munkásának nemes szive f. hó 21. déli fél 1 órakor életének 62-ik évében dobogni megszűnt. Csalóka fény volt tehát a reménynek, nemrég felcsillant biztató sugára és sem az orvosi tudomány művészete, sem övének önfeláldozó ápolása nem volt képes feltartóztatni kinos kórjának romboló hatalmát és megmenteni drága életét. Mély fájdalom tölti el keblünket s igaz részvét könnye fakad föl szemünkben, hogy legjobbainknak egyikét látjuk sirba hanyatlani. Adjon a Mindenható az elköltözöttnek csöndes nyugalmat, — adjon enyhületnek s vigasztalásnak édes balzsamát a szerető szívek sajnó sebeire! A megdicsőültnek áldott emlékezetét s nemes pályafutásának fölemelő tanulságait pedig őrizze meg közöttünk a hálás kegyelet!

— **Figyelmeztetésül.** Az 1881. évi 34 t. e. 26. §-a értelmében az egyházak, iskolák, az illetékegyenérték kiszabása végett, minden tizedik évben jogosultak új bevallást terjeszteni az illetékes adóhivatalhoz. Ez a bevallás, az 1888 január 1. napjával életbe léptetett törvény szerint 1898. január 1. márc. 31-ig terjedő 90 nap alatt nyújtandó be. Miután e célból meg fogják keresni az egyházakat, iskolákat az illetékes adóhivatalok, felhívjuk innen is a t. intézők figyelmét a kellő körültekintésre. Sietni a dologgal nem kell. Ugy hisszük, hogy a főtiszt. püspöki hivatal e tárgyban kellő tájékoztatást fog nyújtani az egyházi előljáróságoknak.

— **Dr. Bartha Béla** „Az egyházi adózásról“ szóló cikkének folytatása a következő számra maradt.

TARTALOM-JEGYZÉK: Államsegély és ref. gymnasiumaink. Dóczy Imre. — Tanügy: Jegyzői jelentés. Elek Lajos. — Tárcsa: A psychologia legközelebbi föladatai a paedagógiában. dr. Pallagi Gyula. — Közéletünk: Nyílt levél. Andrásy Kálmán. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez. id. Harsányi Sándor. — Különfélek. — Hirdetések.

Felölös szerkesztő: SASS BÉLA.

Szerkesztő-társak: Erőss Lajos és Bartha Béla dr.

Pályázat.

Káplánom adminisztrátorrá kineveztetvén: *segédlelkésszt* keresek, ki legalább az első lelkész-képességi vizsgát letett, szolid önviselkedésű, erős testalkatu, a lelkésszi teendők minden ágában jártas, jó szónok legyen. Havi fizetése — mosáson kívül — teljes ellátás s 20 forint. Helyét f. évi február 1-én kell elfoglalnia.

Szentes, 1898. január 20.

Gerőcz Lajos,
ev. ref. lelkész.